

Flerspråkighet i barns vardag – En handledning för pedagoger som arbetar med små barn

Veronica Hertzberg, Johanna Sallinen

Flerspråkighet är en allt vanligare verklighet för barn i Europa. För att barnen skall kunna utveckla sina språk behöver de språkligt rika miljöer samt medvetna vuxna omkring sig. Därför har Folkhälsan inom det EU-stödda projektet MELT (Multilingual Early Language Transmission) utarbetat ett handledningsmaterial för pedagoger på daghem samt en guide om barns språkutveckling för föräldrar till flerspråkiga barn. Denna artikel ger en överblick av projektet samt presenterar handledningsmaterialet.

Det flerspråkiga Europa

Inom EU finns det cirka 50 miljoner människor som talar minoritetsspråk, regionala språk och mindre nationalspråk. Därtill kommer alla personer med invandrarbakgrund. Det finns alltså ett stort antal familjer som berörs av samma frågeställningar om fostran till två- eller flerspråkighet runt om i hela Europa. Föräldrarna ställer ofta frågor om barns språkutveckling rent generellt och i synnerhet om språkutvecklingen hos två- eller flerspråkiga barn. Också dagvårdspersonalen behöver bättre färdighet och mera kunskap om hur de kan arbeta med små barns språkinläring. Detta var utgångspunkten för det EU-finansierade projektet MELT, som förverkligades mellan åren 2009 och 2011.

Projektet MELT

MELT var ett samarbetsprojekt mellan organisationer som arbetar för svenskan i Finland (Folkhälsans Förbund), walesiskan i Wales (Welsh Language Board och Mudiad Meithrin), bretonsiskan i Bretagne (Conseil Régional de Bretagne och Divskouarn) och frisiskan i Friesland (Fryske Akademy och SFBO). Syftet med projektet var att tillsammans identifiera bästa praxis när det gäller språkinläring och språkbadsmetoder, öka kunskapen om två- och flerspråkighet hos dem som arbetar med små barn, informera föräldrarna om tvåspråkighet och stärka och främja den kulturella och språkliga mångfalden. Så här ökar möjligheterna att ge de två- och flerspråkiga barnen en god utbildningsgrund.

Projektet resulterade i material riktade till pedagoger och föräldrar, förde en dialog om två- och flerspråkighet med beslutsfattare och tjänstemän, publicerade en översikt av forskning gjord om två- och flerspråkig småbarnsfostran samt arrangerade en sammanfattande slutkonferens i Bryssel i oktober 2011. Folkhälsans andel var bl.a. att skriva en guide för föräldrar om flerspråkighet och att utarbeta en handledning

i flerspråkighetsfostran. Föräldraguiden ”Flerspråkighet i vardagen” innehåller information om barns språkutveckling upp till fyra års ålder. Den ger också konkreta idéer för hur föräldrarna kan stöda sina barns språkutveckling.

Tidigt språkstöd är värdefullt

Handledningen riktad till pedagoger på daghem, ”Flerspråkighet i barns vardag”, är också utarbetad främst med tanke på barn i åldern noll till fyra år. En av orsakerna är att pedagoger men också andra vuxna kring barnen ofta omedvetet tänker att det lönar sig att stöda barnens språkutveckling när barnen närmar sig skolåldern. Ändå är språkutveckling en livslång process som börjar redan före födseln. Språkutvecklingen hos barn under fyra år är intensiv. Därför är den här tiden i barnens liv speciellt gynnsam med tanke på språklig stimulans. Små barn kan och vill utveckla sina språk och behöver redan tidigt ingå i rika språkliga sammanhang. Barnens flerspråkiga utveckling kräver medvetna insatser av alla vuxna i barnens vardag.

Trots att handledningen i första hand vänder sig till de pedagoger som jobbar med de minsta barnen kan ändå alla pedagoger använda den i det språkstödjande arbetet på daghemmet. De allmänna frågorna och åtgärderna angående stödjandet av barns språkutveckling är nämligen ofta likadana för alla barn.

Handledningsmaterialet växte fram

Projektgruppen funderade grundligt på hur handledningen för daghemspersonal skulle utformas för att den skulle kunna användas runt om i Europa på olika språk och med olika förutsättningar. Arbetet inleddes med en gemensam träff under vilken man kom överens om innehållet i och strukturen för handledningen. Under våren och sommaren 2010 skrev Johanna Sallinen det första utkastet till en handledning som översattes till engelska, kommenterades, uppdaterades och sedan godkändes inom projektet. Handledningen testades på tio daghem i alla fyra regioner under ett helt läsår (2010 – 2011). Fram till april 2011 utbildade projektets handledare i de olika regionerna daghemspersonalen i hur man bäst kan arbeta språkstödjande utgående från materialet. Handledarna besökte i princip varje daghem fem gånger under läsåret 2010 – 2011. Under arbetets gång märkte projektgruppen att fastän det fanns angelägenheter som skiljde regionerna åt så fanns det också mycket som var likadant. Handledarnas erfarenheter med arbetet på daghemmen och deras engagemang medförde att Folkhälsan med stadig hand redigerade det första utkastet. Projektet frångick till slut tanken om att handledningarna skulle vara helt identiska översättningar. I stället gick Friesland och Bretagne in för att ha regionala redigeringar. Handledningen har publicerats i fyra versioner, svenska – finska, walesiska – engelska, frisiska – nederländska och bretonska – franska.

Handledningsmaterialets innehåll

Syftet med handledningen är att den skall ge pedagogerna idéer för att skapa en stödjande och rik språkmiljö och att hjälpa dem att se språket som en integrerad del av daghemsverksamheten. Tanken är att den skall fungera som utgångspunkt och ”bollplank” i planering och utformning av verksamheten. Handledningen vill alltså lyfta fram det som pedagoger dagligen kan hålla utkik efter när det gäller ett barns språkutveckling och ge tips på hur de kan utforma verksamheten på ett för barnen språkberikande sätt. Handledningen innehåller nio avsnitt, som kompletterar varandra. Tillsammans skapar avsnitten ett övergripande tankesätt där språket genomsyrar vardagen och verksamheten på daghemmet:

- Avsnitt 1: Den vuxna som språklig förebild
- Avsnitt 2: Språkligt samarbete med föräldrarna
- Avsnitt 3: Vardagssituationer och den fysiska miljön
- Avsnitt 4: Observation och dokumentation av barnens språk

- Avsnitt 5: Ett språkfokuserat temaarbete
- Avsnitt 6: Samtalstid och sagan
- Avsnitt 7: Språkstimulerande lekstunder
- Avsnitt 8: Reflektion
- Avsnitt 9: Lekar och aktiviteter

De sju första avsnitten följer samma struktur d.v.s. en teoretisk bakgrund, förslag och tips för verksamheten, ett underlag för diskussion och reflektion och förslag på lekar och aktiviteter. Det åttonde avsnittet ger pedagogerna verktyg för att sammanfatta sina reflektioner kring det språkutvecklande arbetet och för att fundera på hur de ska jobba vidare. I avsnitt nio finns de språkberikande lekarna och aktiviteterna som pedagogerna kan använda i samband med de sju första avsnitten utförligt beskrivna. För att pedagogerna i lugn och ro skall kunna reflektera kring sin verksamhet utgående från handledningens innehåll kan de gemensamt under en längre tid, t.ex. ett läsår, behandla ett avsnitt i taget. Inför varje avsnitt kan alla i personalen sitta ner tillsammans och samtala om innehållet och planera vad de ska förverkliga och hur de ska göra det. På det här sättet blir arbetet medvetet och konkret.

I slutet av handledningen finns ett schema för kartläggning av barnets språkliga vardag. I det kan pedagogerna be föräldrarna kryssa för hur de anser att de olika språken i barnets vardag är representerade. Föräldrar och pedagoger på daghemmet kan med hjälp av schemat samverka för att tillsammans skapa en språkligt meningsfull och rik vardag för barnen. Idén till schemat är tagen ur publikationen *Språkstrategi för dagvården* (2006) som är skriven av Lillemor Gammelgård. Gammelgårds tankar om en språkligt inspirerad vardag syns också i övrigt i handledningens text.

Alla publikationer inom MELT-projektet går att skriva ut på www.folkhalsan.fi/melt. Mer information om MELT-projektet finns på <http://npld.eu/melt>.

Veronica Hertzberg arbetar som språkbadsombud och Johanna Sallinen som ansvarig för språkutvecklande verksamhet på Folkhälsans Förbund. I projektet fungerade Hertzberg som landskoordinator i Finland och Sallinen som handledare.